

Nr 93

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsreglementen, m. m., jämte vissa motioner.

(5:e avd.)

I propositionen nr 108 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 19 mars 1965, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att *dels* i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet föreslagits vidta ändringar i avlönings- och pensionsreglementen som utfärdats med stöd av riksdagens beslut, *dels ock* vidta de åtgärder som behövs för att genomföra av riksdagens lönedelation godkända överenskommelser.

Vissa ändringar av de ifrågavarande ändringarna i statliga avlönings- och pensionsreglementen är föranledda av riksdagens redan fattade beslut eller beroende av bifall till förslag som i tidigare propositioner framlagts för årets riksdag. Ändringar påkallas även för lösning av vissa särskilda frågor som beretts inom civildepartementet.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla väckt motion (II: 356), vari hemställts att riksdagen för sin del måtte besluta att Gotland med verkan från den 1 juli 1965 må tillhöra ortsgrupp 5 inom den statliga lönegrupperingen;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Boo* och *Gustavsson* i Alvesta väckt motion (II: 552), vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag rörande avveckling av dyrortsgraderingen av de statsanställdas löner snarast måtte föreläggas riksdagen i enlighet med vad i motionen anförts.

Beträffande motiveringarna för dessa motionsyrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Över de nämnda motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, utlåtande avgivits av *dyrorts nämnden* (se *bilaga* till detta utlåtande).

Utskottet. Vad i förevarande proposition föreslagits beträffande bemyndigande för Kungl. Maj:t att under angivna förutsättningar vidta ändringar i vederbörande avlönings- och pensionsreglementen har inte föranlett någon erinran från utskottets sida.

Utskottet biträder likaledes vad i statsrådsprotokollet anförts beträffande vissa frågor i anslutning till inrättandet av riksdagens löne delegation.

I samband med behandlingen av förevarande proposition har utskottet ansett sig böra till behandling uppta följande vid riksdagens början väckta motioner avseende ändringar i gällande lönegruppering. I motionen II: 356 yrkas att riksdagen måtte besluta att Gotland skall med verkan fr. o. m. den 1 juli 1965 tillhöra ortsgrupp 5. I motionen II: 552 hemställs att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag rörande avveckling av dyrortsgraderingen av de statsanställdas löner.

De i motionerna berörda frågorna har utförligt belysts i dyrortsnämndens remissyttrande i ärendet, vilket såsom bilaga fogas till detta utlåtande. För egen del får utskottet instämma i dyrortsnämndens avstyrkande av de framställda yrkandena. Beträffande Gotlands ortsgruppsplacering har utskottet härvid fäst särskilt avseende vid dyrortsnämndens uttalande om att föreliggande prismaterial inte kan läggas till grund för ett bedömande av påstådda orättvisor i lönegrupperingen för Visbys eller Gotlands del och att nu pågående prisgeografiska undersökning avser att få fram ett godtagbart underlag för ett sådant bedömande. Och i fråga om en allmän avveckling av lönegrupperingen finner utskottet tillräckligt sakligt underlag för ett ställningstagande härtill inte f. n. föreligga innan nämnda prisgeografiska undersökning avslutats. I övrigt må tilläggas att frågan om lönegrupperingen ingår som ett led i löneplanens utformning och sålunda är en förhandlingsfråga.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

1. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 19 mars 1965 föreslagits ändra avlönings- och pensionsreglementen som utfärdats med stöd av riksdagens beslut;

2. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de åtgärder som behövs för att genomföra av riksdagens löne delegation godkända överenskommelser;

3. att motionen II: 356 icke må av riksdagen bifallas;

4. att motionen II: 552 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 maj 1965

På statsutskottets vägnar:

EMIL NÄSSTRÖM

Närvarande: se under utlåtandet nr 92.

Reservationer

1) av herrar *Bengtson, Johan Olsson, Larsson* i Hedenäset och *Mattsson*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 10, som börjar med »De i» och slutar med »en förhandlingsfråga», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Över motionerna har dyrortsnämnden avgivit remissyttrande, vilket såsom bilaga fogas till detta utlåtande. Beträffande den i motionen II: 356 berörda frågan om Gotlands ortsrgruppsplacering vill utskottet erinra om att i statsutskottets, av riksdagen godkända utlåtande 1963: 65 uttalades att prövningen av särskilt angelägna frågor om uppflyttning i högre ortsrgrupp i och för sig torde kunna ske oberoende av den stundande dyrortsundersökningen i stort. Uttalandet gjordes i anledning av motionsvis framställda yrkanden att frågor om berättigade uppflyttningar icke skulle uppskjutas med hänvisning till pågående undersökning utan kunna prövas på grundval av anförda omständigheter. Med hänsyn till att frågan om ändrad ortsrgruppsplacering av Gotland f. n. är föremål för Kungl. Maj:ts prövning avstyrker utskottet ifrågavarande motionsyrkande.

I anledning av vad som anförts i motionen II: 552 vill utskottet understryka angelägenheten av att den prisgeografiska undersökningens resultat snarast redovisas för riksdagen så att senast år 1966 ställning kan tagas till dyrortssystemets fullständiga avveckling. Härvid förutsätter utskottet dock att lönetillägg skall utgå till befattningshavare i landsdelar med särskilt höga kostnader på grund av klimat och stora avstånd. Utskottet förordar att riksdagen i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet sålunda anført.»

dels ock att utskottets hemställan under 4. bort ha följande lydelse:

»4. att riksdagen må, i anledning av motionen II: 552, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført.»

2) av herr *Nelander*

3) av herr *Björkman*.

Till Riksdagens statsutskott

Kungl. Maj:t har genom beslut den 11 februari 1965 anbefallt dyrorts-nämnden att före den 15 mars direkt till riksdagens statsutskott avgiva ut-låtande över motionerna nr 356 och 552 i andra kammaren. Nämnden får till åttlydnad härav anföra följande.

Båda motionerna avser ändringar i gällande statliga lönegruppering. I mo-tionen nr 356 yrkar herrar Gustafsson i Stenkyrka och Franzén i Träkumla på anförda skäl att Gotland skall med verkan från den 1 juli 1965 flyttas upp från ortsgrupp 3 till ortsgrupp 5. I motionen nr 552 yrkar herrar Boo och Gustavsson i Alvesta, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att för-slag snarast förelägges riksdagen om avveckling av dyrortsgraderingen i fråga om de statsanställdas löner, varvid motionärerna i första hand tänkt sig en omedelbar uppflyttning av samtliga orter i nuvarande ortsgrupp 3 till ortsgrupp 4 såsom en övergångsåtgärd.

Argumentationen för de ifrågasatta ändringarna går på principiellt skilda linjer. De motionärer, som yrkar dyrortsgrupperingens avveckling, hävdar att det i regel finns ganska små möjligheter att på ett rimligt sätt jämföra levnadskostnaderna på två orter och anser det starkt kunna ifrågasättas, om sådana levnadskostnadsskillnader finns, som bör föranleda en gradering av lönerna för de statsanställda. Med erinran om att representanter för center-partiet vid flera tillfällen väckt förslag om dyrortssystemets avskaffande för-klarar motionärerna sig anse tiden nu mogen för en definitiv avveckling av lönegrupperingen. Motionärerna från Gotland åberopar däremot, att under-sökningar nu skulle ha visat att levnadskostnaderna på Gotland snarare är högre än levnadskostnaderna i Stockholm. Placeringen i ortsgrupp 3 inne-bär därför en uppenbar orättvisa, som det vore angeläget att snabbt rätta till utan att avvakta resultatet av den pågående prisgeografiska undersökningen för hela landet. De dyrare levnadskostnaderna på Gotland framgår enligt mo-tionärerna »med all önskvärd tydlighet» av en undersökning, som år 1962 verkställdes av statens pris- och kartellnämnd. I motionen framhålles, att in-dextalen för Stockholm och för Visby enligt denna undersökning är desam-ma, nämligen 100, och som exempel uppräknas procentsiffror för alla de varugrupper, där Visby varit dyrare än Stockholm. Siffrorna är, såvitt dyr-orts-nämnden funnit, i och för sig riktiga. Som komplettering av motionens prisuppgifter och till förklaring av att hela varusortimentet genomsnittligt kunnat ligga på samma nivå för de båda städerna borde kanske tillika nämnts, att varugruppen mejerivaror m. m. (mjölk, smör, margarin, ost m. m.) låg 8 % lägre i Visby än i Stockholm och varugruppen köttvaror 2 % lägre.

Dyrorts-nämnden finner det prismaterial, som framkommit vid pris- och kartellnämndens åberopade undersökning — vilken närmast avsett att be-lysa följsamheten mot riktpiserna inom livsmedelshandeln år 1962 — vara intressant. Det synes ge belägg för riktigheten av vad man allmänt antagit om att tendensen under senare år gått mot en utjämning av de lokala olik-

heterna av livsmedelspriserna. Resultatet av undersökningen, som redovisats i publikationen »Pris- och kartellfrågor» årgång 1964 häfte 6 (sid. 37—74), kan dock svårigen läggas till grund för de slutsatser om en separat uppflyttning av Gotland, som motionärerna dragit. Undersökningen gällde pris-sättningen å varusortiment i livsmedelsbutikerna i ett 40-tal städer en viss dag i början av sommaren, nämligen 26 juni 1962. På samma genomsnittliga nivå för hela varusortimentet som Stockholm låg inte bara Visby utan ett tiotal andra städer tillhörande nuvarande ortsgrupp 3, bl. a. Norrköping, Kalmar, Vänersborg, Karlstad och Karlskoga.

I sammanfattningen av undersökningen framhålles, att medianvärdena för de till ortsgrupp 3, 4 och 5 hänförliga städerna låg på siffrorna 98, 99 och 100 och att sålunda genomsnittligt endast en procents skillnad förelegat mellan varandra närliggande dyrortsgrupper. Dessa siffror kan möjligen jämföras med livsmedelspostens genomsnittliga storlek för samtliga orter inom ortsgrupperna 3 och 4 vid 1951 års (till grund för lönegrupperingen liggande) prisundersökning. Om stockholmskostnaden betecknas med 100, låg genomsnittet för ortsgrupp 4 vid 99,4 och för ortsgrupp 3 vid 97,8.

Om man är övertygad om felaktigheten i gällande lönegruppering, är det naturligt att man söker belysa orättvisorna med utnyttjande av olika slags prismaterial. Men man bör vara försiktig vid dragandet av slutsatser och beakta möjliga felkällor. I pris- och kartellnämndens undersökning varnades för att från genomsnittssiffrorna för det undersökta varusortimentet dra slutsatser om de kostnadsskillnader som kan föreligga inom andra konsumtionsavsnitt.

En prisinsamling per den 26 juni bör enligt dyrortsnämndens mening i och för sig föranleda viss försiktighet vid bedömningen av prismaterialet ur interlokal synpunkt; säsonghöjningar kan då ha gjort sig gällande för utpräglade semesterorters del. Men även om man antar att siffermaterialet ger representativt uttryck för livsmedelskostnadernas olikheter mellan de undersökta 40 städerna, kan man likväl icke därav dra några slutsatser om behovet av ändringar i lönegrupperingen. Denna är ju grundad på mätning av olikheter i de *totala levnadskostnaderna* och icke enbart eller ens främst i fråga om livsmedelskostnaderna. Motionärerna synes ha blandat ihop livsmedelskostnader och totala levnadskostnader. Föreliggande prismaterial kan sålunda icke läggas till grund för ett bedömande av de påstådda orättvisorna i lönegrupperingen för Visbys eller Gotlands del. Den nu pågående prisgeografiska undersökningen avser att få fram ett godtagbart underlag för ett sådant bedömande.

Vidkommande det i motionen nr 552 framställda yrkandet att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag rörande avveckling utav dyrortsgraderingen av de statsanställdas löner vill dyrortsnämnden erinra om den utveckling av formerna för bestämmandet av dessa löner, som tidigare ägt rum i praxis och lett fram till ett förslag om lagligt reglerad förhandlingsrätt, som numera remitterats till lagrådet för granskning. En av staten ensidigt dekreterad förändring i orstdifferentieringen av de statsanställdas löner torde i detta läge möta allvarliga invändningar. Däremot föreligger givetvis icke hinder för riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om upptagande av förhandlingar i motionens syfte. Dyrortsnämnden finner dock tidpunkten för en sådan hemställan för närvarande föga lämplig med hänsyn till följande omständigheter.

Riksdagen har hos Kungl. Maj:t hemställt om föranstaltande av en pris-

geografisk undersökning för att erhålla underlag för en omprövning av dyrorts-systemet. Efter utredning av frågan har Kungl. Maj:t i proposition till 1963 års riksdag (nr 54) redovisat de principer, efter vilka en sådan undersökning borde verkställas, samt äskat medel för dess utförande. 1963 års riksdag har med bifall till propositionen för budgetåret 1963/64 anvisat ett reservationsanslag av 2 500 000 kr. för ändamålet. Vidare har 1964 års höst-riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 190 framlagda förslag anvisat ytterligare 700 000 kr. för samma ändamål å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår.

I förstnämnda proposition anförde föredragande departementschefen att valet av lämplig tidpunkt för prisinsamlingen borde ankomma på statistiska centralbyrån. Detta val skulle dock göras så, att undersökningsresultaten kunde framläggas vid första möjliga tillfälle under år 1965. Till dess att undersökningen, som avser att ge underlag för en revision av gällande lönegruppering, genomförts ansåg departementschefen frågan om behovet av en fortsatt dyrortsgradering av de statsanställdas löner samt om behovet i övrigt av generella lönedifferentieringar ortsvis för att säkra tillgången på personal i statlig tjänst böra få anstå.

Riksdagen gjorde ej någon erinran mot departementschefens förenämnda uttalanden. Samtidigt med godkännandet av propositionen avtog riksdagen en motion åsyftande bl. a. avveckling av dyrortsgraderingen av de statsanställdas löner. Erinras må dock att i statsutskottets, av riksdagen godkända utlåtande nr 65 uttalades att prövning av särskilt angelägna frågor om uppflyttning i högre ortsgrupp i och för sig torde kunna ske oberoende av den stundande dyrortsundersökningen i stort. Uttalandet gjordes i anledning av ett i två motioner (I: 153 och II: 179) framställt yrkande att frågor om berättigade uppflyttningar icke skulle uppskjutas med hänvisning till pågående undersökning utan kunna prövas på grundval av anförda omständigheter.

Enligt vad nämnden inhämtat om genomförandet av den prisgeografiska undersökningen har den allmänna varuprisinsamlingen ägt rum i slutet av år 1964, införskaffandet av uppgifter rörande bostadskostnaderna och resekostnaderna pågår för närvarande, och man kan förvänta att resultatet av den prisgeografiska undersökningen, såsom förutsatts av departementschefen, skall framläggas under innevarande år.

I det läget anser dyrortsnämnden det böra krävas exceptionellt starka skäl för att göra ändringar i grupperingen utan att avvakta resultatet av undersökningen.

Såsom framgår av det föregående har i motionen nr 356 icke förebragts prismaterial, som tillförlitligt styrker det berättigade i en separat uppflyttning till högre ortsgrupp av Gotland. Några nya skäl har ej heller anförts för det av riksdagen flera gånger tidigare avvisade förslaget att — utan tillgång till det begärda sakliga underlaget för en omprövning — begära en avveckling av gällande dyrortsgradering av de statsanställdas löner.

Dyrortsnämnden avstyrker förty bifall till de remitterade motionerna.

I nämndens behandling av detta ärende, där beslutet varit enhälligt, har deltagit, förutom undertecknad Klackenbergs, riksdagsledamöterna P. Einar Asp, Per Jacobsson och K. Svante Lundkvist, direktörsassistenten S. Eskilsson och ombudsmannen H. Hellers. Stockholm den 15 mars 1965.

HENRIK KLACKENBERG

S. Berglund